

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1976/31

Karar Sayısı:1976/30

Karar Günü:3/6/1976

Resmi Gazete tarih/sayı:13.1.1977/15818

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme : Çubuk Sulh Ceza Mahkemesi.

İtirazın konusu : 6 Haziran 1317 tarihli Taş Ocakları Nizamnamesinin tümünün Anayasa'nın 33., 107. maddeleri ile Türk Ceza Kanununun 1. maddesine aykırılığı gerekçesiyle iptali istemidir.

I. OLAY :

Sanığın tapulu arazide kaçak tuğla ocağı açıp çalıştırdığı yapılan kontrol sırasında görevlilerce saptanmış, Taş Ocakları Nizamnamesine aykırı bu eylemi nedeniyle hakkında kanuni kovuşturma yapılması için, düzenlenen 13/8/1975 günlü tutanak gerekli işlem yapılmak üzere Çubuk Cumhuriyet Savcılığına iletilmiştir.

Çubuk Cumhuriyet Savcılığınca yapılan soruşturma sonunda, eylemi Taş Ocakları Nizamnamesine aykırı bulunduğu kanısına varılan sanığın, Nizamnamenin 30. maddesi uyarınca cezalandırılması için Çubuk Sulh Ceza Mahkemesinde 24/12/1975 günlü, 1975/474 sayılı iddianame ile kamu davası açılmıştır.

Mahkeme, sanığa uygulanması istenen 30. maddeyi içeren Taş Ocakları Nizamnamesinin tümünün Anayasa'nın 33., 107. maddeleri ile Türk Ceza Kanununun 1. maddesine aykırı bulunduğu kanısına varmış ve itiraz konusu Nizamnamenin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne kendiliğinden başvurmuştur.

III. İLGİLİ YASA KURALLARI :

A. İptali istenilen yasa kuralları :

Taş Ocakları Nizamnamesinin tümünün iptali istenmiş ise de olayla ilgili kurallar 29. ve 30. maddelerinde yer almıştır.

"Madde 29- Bir kimse mutasarrıf olduğu veya sahibini İrza eylediği arazide mevaddı sabıkada muharrer şeraite tevfikan ilmühaber ahzetsizinsin lieclitticare ocak kuşat ve imâl eylediği halde ilmühaber harcının dört misli cezayı nakdi olarak kendisinden ahzolunduktan sonra çıkarılan mal mevcut ise zaptedilir."

"Madde 30.- Her kim arazii haliyede ve kura ve kasabatta ve sair umuma ait arazide mevaddı sabıkada muharrer şeraite tevfikan ruhsatname istihsal etmeksizin ocak kuşat ve imal eder ise kendisinden beş Osmanlı Lirasından yirmibeş Osmanlı Lirasına kadar cezayı nakdi alındıktan başka kuşat eylediği ocak zapt ve yirmi sekizinci maddede gösterilen şeraite tevfikan bilmüzayede ihale kılınır."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

"Madde 33- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan Kanunun suç saymadığı bir fiilinden dolayı cezalandırılamaz.

Cezalar ve ceza tedbirleri ancak kanunla konulur.

Kimseye, suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Kimse, kendisini veya kanunun gösterdiği yakınlarını suçlandırma sonucu doğuracak beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Ceza sorumluluğu şahsidir.

Genel Müsadere cezası konulamaz."

"Madde 107- Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya kanunun emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak şartıyla ve Danıştayın incelemesinden geçirilerek, tüzükler çıkarabilir.

Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayınlanır. "

C. İlgili Yasa Kuralı :

Türk Ceza Kanununun olayla ilgili 1. maddesi şöyledir:

"Madde 1- Kanunun sarıh olarak suç saymadığı bir ful için kimseye ceza verilemez. Kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimse cezalandırılmaz.

Suçlar, cürüm veya kabahattir."

IV. İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında; itiraz yoluna başvuran mahkemece tümünün Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen Taş Ocakları Nizamnamesi ile, ilgili öteki metinler, itirazın gerekçesini kapsayan duruşma tutanağı ve ekleri okunup incelendikten sonra, aşağıdaki sorunlar üzerinde durulmuştur.

a) Görev ve yetki sorunu :

Anayasa'nın değişik 151. maddesiyle 22/4/1962 günlü, 44 sayılı "Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 20. maddesinin ikinci fıkrasının ilk tümcesi kuralları, Anayasa Mahkemesini, mahkemelerin gördükleri davalarda uygulamakla yükümlü oldukları herhangi bir kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı savı ile kendisine intikâl ettirdikleri işleri karara bağlamakla görevli ve yetkili kılınmıştır.

Ancak, olayda, Anayasa'ya aykırılığı gerekçesiyle yerel mahkemece iptali istenilen "Taş Ocakları Nizamnamesi" Yasa adını taşımadığından, ilk önce bu Nizamnamenin yasa niteliğinde olup olmadığının çözülmesi gerekmektedir.

Taş Ocakları Nizamnamesi, 6 Haziran 1317 tarihinde zamanın padişahı tarafından çıkartılmıştır . O dönemdeki kurallara göre, padişah yasama ve yürütme görevlerini elinde tuttuğundan, bu Nizamnamenin yetkili makamca yasama yetkisine dayanılarak çıkartılmış sayılması gerekir. İçerik yönünden de kapsamına giren Yurttaki tüm ocaklar için geçerli ve uygulanması zorunlu, genel, soyut, sürekli kurallar getirmektedir. Öte yandan konuyu doğrudan doğruya düzenleyici nitelikte kurallar koyması nedeniyle, Anayasa'nın 107. maddesinde Öngörülen "..... Kanunun uygulanmasını göstermek veya Kanunun emrettiği işleri belirtmek üzere..." çıkartılan "tüzüklerden" (Nizamnamelerden) de ayrı bir nitelik göstermektedir. Böylece bu Nizamname

öğretinin ve yürürlükteki yasaların, bir metnin yasa sayılması için aradığı tüm koşulları içermekte ve bu haliyle Yasa değer ve gücünde bulunmaktadır.

Kaldı ki Taş Ocakları Nizamnamesi yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak her zaman Yasa niteliği ile uygulanmış, yeni kurallar eklenmesi ya da kimi kurallarının değiştirilmesi hep Yasa çıkartılması yolu ile yapılmıştır. Örneğin 21 Şaban 1332-2 Temmuz 1330 günlü, "Taş Ocakları Nizamnamesine müzeyyel Kanun" adı ile bir Kanun zamanın yasama organınca kabul edilerek Nizamnameye yeni kurallar getirildiği gibi, Nizamnamenin 13. maddesi de 6 Haziran 1934 günlü, 2492 sayılı Yasa ile T. B. M. M. ce değiştirilmiştir. Yine T. B. M. M. ce yasalar için uygulanan yöntemle Nizamnamenin 30. maddesi hükmü yoruma tabi tutulmuş ve "Taş Ocakları Nizamnamesinin 30. maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında heyeti umumiye kararı" ile zamanın yasama meclisince karar verilmiştir. (8 Mayıs 1929 günlü, 1187 sayılı Resmi Gazete)

Ayrıca 44 sayılı Yasanın "Eski kanunlar hakkında dava açılması" başlığını taşıyan Geçici 5. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "yukarıdaki fıkralar, Kanun adını taşımamakla beraber Kanun mahiyetindeki sair metinler için de geçerlidir." kuralı da bu düşünceyi doğrulamakta olduğu gibi, Anayasa Mahkemesi'nin benzeri nizamnamelerle ilgili olarak verdiği kararlar da bu doğrultuda oluşmuş bulunmaktadır. (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Sayı: 3, Sayfa; 173 - 174 Aynı dergi Sayı : 4, Sayfa : 168 - 171).

Bu nedenlerle itiraz konusu Nizamnamenin Yasa niteliğinde bulunduğu ve bu sonuç dolayısıyla de konuyu incelemenin Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkisi içinde kaldığı kabul edilmelidir.

b) İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin görev ve yetki sorunu :

Anayasa'nın değişik 151. ve 44 sayılı Yasanın 27. maddeleri kuralları gereğince bir Mahkemenin, herhangi bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı savı ile Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi; ya o mahkemenin kendiliğinden bu kanıya varması, ya da dava taraflarından birinin bu yolda ileri sürdüğü savı ciddi görmesi ve bu hususu gerekçeli bir kararla belirtmesi, ayrıca elinde usulünce açılmış ve bakılmakta olan bir dava bulunması ve Anayasa'ya aykırılığı söz konusu edilen Yasa kuralının o davada uygulama yeri bulunması koşullarının varlığına bağlı tutulmuştur.

Olayda, Taş Ocakları Nizamnamesinin iptali için Anayasa Mahkemesine kendiliğinden başvuran Çubuk Sulh Ceza Mahkemesinde, bu yer Cumhuriyet Savcılığınca anılan nizamnameye aykırı eylemi dolayısıyla, sanığın. Nizamnamenin 30. maddesi uyarınca cezalandırılması için kamu davası açıldığı ve 825 sayılı Türk Ceza Kanununun Mevkii Meriyete Vaz'ına dair Kanunun 29. maddesine 5/3/1973 günlü, 1696 sayılı Yasa ile eklenen fıkra hükmü uyarınca davaya bakmakla görevli ve yetkili kılınan bu mahkemenin davayı yürüttüğü görülmektedir. O halde itiraz yoluna başvuran mahkemenin elinde bakılmakta olan bir dava var demektir.

Her ne kadar Mahkeme, sözü geçen 27. madde hükmü gereği Anayasaya aykırı gördüğü Yasa kuralı hakkındaki gerekçeli başvurma kararını ayrıca düzenleyip öteki belgelerle birlikte yollamamışsa da, başvurmaya dayanak yapılan gerekçeler duruşma tutanağında ayrıntılı biçimde belirlenmiş ve bu tutanağın onanlı bir örneği Anayasa Mahkemesine yollanmış bulunduğundan bu husus, başvurma isteğinin incelenmesine engel bir eksiklik sayılmamıştır.

Mahkemenin bakmakta olduğu bu davada, Nizamnamenin iddianamede belirtilen 30. maddesinin uygulama yeri bulunup bulunmadığı konusuna gelince:

Bir Mahkemenin Anayasaya aykırılık savı ile Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için yukarıda değinilen ve olayda var olduğu saptanan koşullardan başka, Anayasaya aykırılığı ileri

sürülen Yasa kurallarının elindeki davada, uygulama yerinin bulunması koşulunun da varolması gerekir,

Bu açıdan bakılınca olayın aşağıda belirtilen biçimde oluştuğu görülmektedir :

İlgililerin yerinde yaptığı kontrolde, sanığın tapulu arazide kaçak tuğla ocağı açıp çalıştırdığı bir tutanakla saptandığından Taş Ocakları Nizamnamesine aykırı bu eyleminden dolayı ceza kovuşturması yapılması için, durum ilgili Cumhuriyet Savcılığına bildirilmiştir. Cumhuriyet Savcılığı da yaptığı soruşturma sonunda sanığın eylemini Taş Ocakları Nizamnamesine aykırı nitelikte bulduğundan eylemine uyduğu kanısıyla bu Nizamnamenin 30. maddesi gereğince cezalandırılması istemiyle itiraz yoluna başvuran Mahkemede kamu davası açmıştır. 30. madde "arazii haliyede ve kura ve kasabattâ vesair umuma ait arazide...", bugünkü deyiimi ile Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerde ruhsatsız ocak açıp işletenlere uygulanacak ceza yaptırımlarını kapsamaktadır. Yani bu madde, Taş Ocakları Nizamnamesinin 12 - 16. ncı maddelerinde belirtilen kurallara uymayanlar hakkında verilecek cezaları öngörmektedir. Oysa ilgililerce düzenlenen tutanakta ve Mahkemece yapılan duruşmada belirtildiği üzere, sanığın 30 madde kapsamına giren yerlerde değil, nizamnamenin 29. maddesi içeriğinde bulunan tapulu arazide ve Nizamnamenin 9. maddesindeki kurallar gereği ilmühaber almaksızın kaçak ocak açıp çalıştırması söz konusudur. Şu halde bu eylem dolayısıyla sanık hakkında uygulanacak olan yaptırım 29. madde içeriğini oluşturmaktadır. Gerçekten 29. ve 30. maddeler ayrı ayrı eylemleri öngörmekte ve dolayısıyla birbirinden ayrı yaptırımlar getirmektedir. Örneğin 30. maddedeki cezalar, 29. maddedekinden daha ağır nitelik taşımaktadır.

Öte yandan, "Tahkikat ve hüküm yalnız iddianamede olan beyan olunan suçlar ve zan altında bulunan şahıslara hasredilir." hükmünü öngören Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 150. maddesinin birinci fıkrası ve bunu pekiştiren aynı Kanunun 257. maddesinin birinci fıkrasını oluşturan "hükmün mevzuu, duruşmanın neticesine göre iddianamede gösterilen fiilden ibarettir." kuralları gereğince Ceza Mahkemesi vereceği hükümde, kişi ve maddi olay yönlerinden iddianame veya son tahkikatın açılması kararında belirlenen kişi ve olayla bağlı tutulmuştur.

Hemen eklemek gerekir ki bu durum Mahkemenin vereceği hükümde bu kurallara uymak kaydıyla eylemin niteliğini, sübut derecesini ve uygulayacağı ceza yaptırımını saptamada yasalarca kendisine verilmiş plan takdir yetkisini serbestçe kullanmasına engel olmayacaktır. Gerçekten yukarıda sözü geçen 150. ve 257. maddelerin ikinci fıkraları hükümleriyle, duruşma sonucuna göre eylemi nitelendirmede ve uygulayacağı Kanun maddesini belirlemede hâkime, iddia ve savunmalarla bağlı kalmaksızın serbestçe hareket etme yetkisi verilmiş, ancak bu yetki, suçun hukuksal niteliğinin değişmesinin, ya da cezanın ağırlaştırılmasının söz konusu olması hallerinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 258. maddesinde öngörülen sanığa önceden haber verilmesi ve savunmasını yapabilecek bir duruma getirilmesi, başka bir deyimle ek savunma yapabilmesine olanak sağlanması koşullarıyla sınırlandırılmıştır.

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin Taş Ocakları Nizamnamesinin tümünün Anayasaya aykırılığı gerekçesine dayanması nedeniyle bu konular üzerinde durmadığı görülmektedir.

Mahkemenin elindeki dava, Nizamnamenin 30. maddesine aykırılık savı ile açılmış ve yerel mahkeme bu evrede Anayasaya aykırılık nedeniyle Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Başka bir deyimle dava, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 150. ve 257. maddelerinin birinci fıkraları kapsamı içinde bulunduğu bir dönemde Anayasa Mahkemesine getirilmiştir.

Oysa sanığın, yasa niteliğinde bulunduğu yukarıda saptanan Nizamname hükümlerine aykırılık eylemini belirten suç tutanağına, bu eylemin oluş niteliğine ve duruşmada sanığın ve tanıkların açıklamalarına göre, eylem, Nizamnamenin 29. maddesi kapsamına girmekte bu nedenle

Esas Sayısı:1976/31
Karar Sayısı:1976/30

de bakılmakta olan davada 30. maddenin uygulama yeri bulunmamaktadır. Böylece yürütülen davada uygulama olanağı bulunmayan bir hükmün Anayasaya aykırılığı savıyla iptali için yerel mahkemece Anayasa Mahkemesine başvurulmuş olmaktadır. Bu hal ise; Anayasanın değişik 151. ve 22/4/1962 günlü 44 sayılı Yasanın 27. maddelerinde mahkemelerin Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurmaları için öngörülen koşullardan, bakılan davada uygulanacak yasa hükmünün de var olması kuralına aykırı düşmektedir.

Bu nedenle başvurunun Mahkemenin yetkisizliği yönünden reddi gerekmektedir.

Ahmet Salih Cebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu eksiklik nedeniyle başvurunun geri çevrilmesi gerektiği oyu ile bu görüşe katılmamışlardır.

SONUÇ:

Taş ocakları Nizamnamesinin tümünün Anayasaya aykırılığı öne sürülmüştür. Oysa Mahkemeler, görülmekte olan bir davada uygulanacak Kanun hükümleri hakkında itiraz yoluna başvurabilirler. İddianamede sanığın Taşocakları Nizamnamesinin 30. maddesi uyarınca cezalandırılması istenilmiş ve Kamu davası bu madde gereğince açılmıştır. Olayın oluşuna göre sözü edilen madde hükmünün ise bu davada uygulanma olanağı bulunmadığından başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun eksiklik nedeniyle başvurunun geri çevrilmesi yolundaki karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile, 3/6/1976 gününde karar verildi.

Başkanvekili
Şevket Müftügil

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Ahmet Akar

Üye
Ziya Önel

Üye
Abdullah Üner

Üye
Ahmet Koçak

Üye
Şekip Çopuroğlu

Üye
Fahrettin Uluç

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Adil Esmer

Üye
Nihat O.
Akçakayalıoğlu

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

Her ne kadar yerel mahkeme "Taşocakları Nizamnamesi" nin tümünün iptalini istemişse de, Cumhuriyet Savcılığınca sanık hakkında "Taşocakları Nizamnamesi" nin 30. maddesine göre dava açılmıştır. 30. madde, "arazi haliyede ve kura ve kasabatta ve sair umuma ait arazi" de taş ocağı açıp işletenler hakkında olup sahipli yerler hakkında uygulanacak hüküm aynı nizamnamenin 29.maddesidir dosyada ki belgelerden, dava konusu yerin sahipli olup olmadığı kesinlikle anlaşılamamaktadır. Bu noksanlığın ikmâl edilmesi gerekir bu nedenle esasın incelenmesi hakkındaki çoğunluk kararına, karşıyız.

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Nihat O. Akçakayalıoğlu